

Оцінка інвестиційного розвитку регіону як складова методів оцінки інвестиційно-інноваційного розвитку матерії регіону

Зубков Р.С.

кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри економіки і підприємництва
Миколаївського Міжрегіонального інституту
розвитку людини Вищого навчального закладу
«Відкритий міжнародний університет
розвитку людини «Україна»

У статті визначено необхідність оцінки інвестиційно-інноваційного розвитку регіонів України у сучасних умовах кризового розвитку держави. Наведена класифікація методів оцінки інвестиційно-інноваційного розвитку регіону. Надана критична оцінка методам оцінки інвестиційного розвитку регіону, методам оцінки інноваційного розвитку регіону, методам оцінки інноваційно-інвестиційного розвитку регіону. Наведено перспективи подальших досліджень в рамках даної наукової проблематики.

Ключові слова: метод, оцінка, підхід, регіон, розвиток, інвестиції, інвестиційний розвиток, інвестиційно-інноваційний розвиток, інновації, інноваційний розвиток.

Зубков Р.С. ОЦЕНКА ИНВЕСТИЦИОННОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНА КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ МЕТОДОВ ОЦЕНКИ ИНВЕСТИЦИОННО-ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ МАТЕРИИ РЕГИОНА

В статье определена необходимость оценки инвестиционно-инновационного развития регионов Украины в современных условиях кризисного развития государства. Приведена классификация методов оценки инвестиционно-инновационного развития региона. Дана критическая оценка методам оценки инвестиционно-инновационного развития региона, методам оценки инновационного развития региона, методам оценки инвестиционно-инновационного развития региона. Приведены перспективы дальнейших исследований в рамках данной научной проблематики.

Ключевые слова: метод, оценка, подход, регион, развитие, инвестиции, инвестиционное развитие, инвестиционно-инновационное развитие, инновации, инновационное развитие.

Zubkov R.S. EVALUATION OF INVESTMENT DEVELOPMENT OF THE REGION AS A COMPONENT OF METHODS OF EVALUATION OF INVESTMENT AND INNOVATIVE DEVELOPMENT OF MATTER IN THE REGION

The article outlines the necessity in assessment of investment and innovative development of Ukrainian regions in the modern terms of crisis state development. The classification of methods used for the assessment of investment and innovative development of the region is provided. The critical assessment of the methods mentioned above as well as methods used for the assessment of investment and innovative development of the region independently is also provided. Finally, the further prospects of the research in this scientific area are offered.

Keywords: method, assessment, approach, region, development, investments, investment development, investment and innovative development, innovations, innovative development.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Говорячи про методи (підходи) до оцінки інвестиційно-інноваційного розвитку матерії регіону можемо виділити три їх групи: з акцентом на інноваційний розвиток регіону; з акцентом на інвестиційний розвиток регіону; з акцентом на інвестиційно-інноваційний розвиток регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні підходи до визначення основних методів (підходів) до оцінки інвестиційно-інноваційного розвитку регіону висвітлено у працях наступних дослідників: О.Ю. Доценка, В.Є. Болгова, Є.В. Ханова, Ю.М. Харазішвілі, Ю.С. Дорофєєвої, О.Б. Жихора, Н.Є. Скоро-

богатової, О. Савлук, Т.В. Уманець, О.В. Лучакової, М.Д. Лесечко, А.О. Чемерис, О.М. Чемерис, О.П. Просовича, Ю.Г. Бондаренка, Л.Р. Прийми, В. Ізюмської, О.В. Комеліної.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Необхідно зазначити, що перша група методів досліджуючи досить детально складові інноваційного розвитку регіону або не приділяє достатньо уваги інвестиційному розвитку регіону, або включає оцінку інвестиційного розвитку як складову інноваційного розвитку регіону, що зменшує якість та ефективність такого виду оцінки. Те ж саме можливо сказати і про другу групу методів, тільки вже зі сторони оцінки іннова-

ційного розвитку регіону, вона або відсутня або обмежено включена в оцінку інвестиційного розвитку. Методи, що поєднують оцінку і інноваційної, і інвестиційної складової розвитку регіону досить часто не ефективно поєднують дані дві складові у єдине ціле або роблять це досить механічно.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). На основі викладеного можна сформулювати дослідження, яке полягає в аналізі методів оцінки інвестиційно-інноваційного функціонування матерії регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. О. Савлук для оцінки інвестиційного розвитку регіону пропонує розраховувати інтегральний індекс.

Для розрахунку інтегрального індексу інвестиційного розвитку регіону науковець пропонує використовувати наступну методику:

1. Виокремлення семи груп показників: економічного розвитку; зовнішньоекономічної відкритості; інноваційно-інвестиційної активності; розвитку інфраструктури; соціального розвитку; екологічного стану; геополітичних умов функціонування (всі показники наведено у таблиці 1).

2. Визначення та розрахунок часткових показників для кожної складової з наведених вище семи груп показників: стимулятори та дестимулятори.

3. Розрахунок максимальних для показників-стимуляторів і мінімальних для показників-дестимуляторів значень з використанням відповідних математичних інструментів.

4. Розрахунок середнього показника j -ї групи, i -го регіон спираючись на значення розрахованих часткових коефіцієнтів (стимуляторів та дестимуляторів).

5. Розрахунок за середньою арифметичною групового показника за обраними семи групами показників інвестиційного розвитку регіону.

6. Розрахунок інтегрального індексу інвестиційного розвитку регіону на основі групових показників за обраними семи групами показників інвестиційного розвитку регіону з використанням відповідних математичних інструментів.

На основі отриманого розрахунку інтегрального індексу інвестиційного розвитку регіону пропонується визначити рейтинг регіону.

Надалі, отримані інтегральні індекси пропонується розраховувати для всіх регіонів України, на їх основі визначити рейтинг окремих регіонів та проводити співставлення отриманих результатів і відслідковувати динаміку

їх зміни протягом періоду дослідження. Для зручності результати розрахунків пропонується зводити у таблиці. За результатами розрахунків робляться висновки щодо інвестиційного розвитку регіону та його місця згідно цього параметру серед інших регіонів України на певну дату, чи у динаміці за період дослідження.

Позитивними сторонами методу О. Савлук є: зрозуміла методика розрахунку індексів; значне охоплення різноманітних показників, що характеризують інвестиційний розвиток регіону; намагання об'єднати інвестиційний та інноваційний аспекти розвитку регіону у відповідній групі показників.

Недоліками методу є: не досить повна пропрацьованість визначення рейтингу регіону; складність у розрахунках показників; акцент на кількісні показники.

Даний метод можливо віднести до методів оцінки інвестиційного розвитку регіону, що використовують математичний інструментарій.

Останнім у групі методів оцінки інвестиційного розвитку регіону розглянемо Рейтинг інвестиційної привабливості регіонів, що було розроблено Інститутом економічних досліджень та політичних консультацій на замовлення Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами України.

Зазначимо, що даний метод є одним з найбільш пропрацьованих методів оцінки інвестиційного розвитку регіонів, оскільки включає детальну методику розрахунку рейтингу, а також кількісні та якісні фактори впливу.

Стисло методику розрахунку та використання рейтингу можемо викласти так:

1. Визначення факторів впливу на інвестиційний розвиток регіону (кількісні та якісні).

2. Поділ виявлених факторів на дві групи в залежності від можливості зміни їх у короткостроковому періоді (жорсткі та м'які).

3. Розрахунок індексу інвестиційної привабливості регіону з використанням математичного інструментарію.

4. Визначення рейтингу інвестиційної привабливості регіонів України.

5. Використання рейтингу інвестиційної привабливості як основи для рекомендацій в сфері економічної політики на регіональному та національному рівнях.

Наділі наведемо фактори, що відносяться, в рамках методу, до жорстких та м'яких.

До жорстких факторів впливу відносять: географічне розташування, природні ресурси, робочу силу, інноваційний потенціал, споживчий сегмент, бізнес-сегмент, інфраструктуру.

Групи показників оцінки інвестиційного розвитку регіону та їх складові [1, с. 37]

Назва групи показників	Показники
Економічного розвитку регіону	Обсяг валового регіонального продукту (ВРП) на одну особу, грн.; Розмір реалізованої промислової продукції на одного чоловіка, грн.; Обсяг виробництва валової сільськогосподарської продукції на одного чоловіка, грн.; Розмір реалізованих послуг у на одного чоловіка, грн.; Розмір роздрібного товарообороту на одну особу, грн.; Кількість малих підприємств на 10 тис. чоловік, одиниць; Коефіцієнт зносу основних фондів у регіоні, %.
Зовнішньоекономічної відкритості регіону	Експорт продукції (робіт, послуг) на одного чоловіка, дол. США; Імпорт продукції (робіт, послуг) на одного чоловіка, дол. США; Коефіцієнт покриття експортом імпорту; Питома вага експорту у Валовому регіональному продукті, %; Питома вага імпорту у загальній сумі витрат регіону, %.
Інноваційно-інвестиційної активності у регіоні	Питома вага реалізованої продукції (робіт, послуг), що були виготовлені з використанням інновацій у загальному обсязі реалізованої продукції (робіт, послуг) у регіоні, %; Питома вага суб'єктів господарювання, що займалися інноваційною діяльністю у загальній кількості суб'єктів господарювання у регіоні, %; Питома вага суб'єктів господарювання, що впроваджували інновації у загальній кількості суб'єктів господарювання у регіоні, %; ПІІ на одного чоловіка у регіоні, дол. США; Розмір капітальних інвестицій на одного чоловіка у регіоні, грн.; Розмір інвестицій у будівельно-монтажні роботи на одного чоловіка у регіоні, грн.; Розмір введених у дію основних фондів на одного чоловіка у регіоні, грн.
Розвитку інфраструктури регіону	Вантажооборот автомобільного транспорту, млн. ткм; Кількість об'єктів роздрібної торгівлі на 10 тис. населення, од.; Кількість об'єктів ресторанного господарства на 10 тис. населення, од.; Кількість готелів та інших місць для короткотермінового проживання на 10 тис. населення, од.; Щільність автомобільних доріг загального користування з твердим покриттям, км на 1000 км ² території; Щільність залізничних колій загального користування, км на 1000 км ² території; Кількість суб'єктів фінансової діяльності на 10 тис. населення, од.
Соціального розвитку регіону	Кадровий потенціал: Доля економічно активного населення у загальній кількості населення регіону, %; Питома вага безробітних у загальній кількості працездатного населення у регіоні, %; Коефіцієнт демографічного навантаження (кількість пенсіонерів на 10 тис. населення); Коефіцієнт народжуваності (на 10 тис населення); Коефіцієнт смертності (на 10 тис. населення). Рівень доходів та витрат населення регіону: Середньомісячний рівень реальних доходів на одну особу, грн.; Середньомісячний рівень витрат на одну особу, грн. Рівень правопорядку в регіоні: Кількість злочинів (на 10 тис. населення); Кількість засуджених за вироками судів, які набрали чинності (на 10 тис. населення).
Екологічного стану регіону	Обсяг оборотної та послідовно (повторно) використаної води у розрахунку на одну особу, м ³ ; Викиди шкідливих речовин в атмосферу у розрахунку на км ² , т; Утворення відходів I-III класів небезпеки, т/км ² ; Економія забору води за рахунок оборотного та послідовного водопостачання, частка оборотної води у загальному обсязі використаної, %; Наявність річок, загальна довжина, км на 1000 км ² території; Наявність водосховищ, корисний об'єм, млн. м ³ на 1000 км ² території; Площа земель сільськогосподарського призначення до загальної площі регіону, %; Площа лісів та лісовкриті площі до загальної площі регіону, %; Забір води із природних водних об'єктів для використання у розрахунку на одну особу, м ³ .
Геополітичних умови функціонування регіону	Індекс наближеності до кордонів країни; Індекс взаємовідносин з іноземними державами (регіонами); Індекс наближеності до морських портів країни.

До м'яких факторів впливу відносять: діловий клімат, правила та процедури, успішний досвід реалізації інвестиційних проектів, відкритість влади, діловий оптимізм [2, с. 382].

Наведений метод відноситься до тих, що використовують як математичний інструментарій, так і експертні висновки.

Позитивними сторонами методу є: врахування як кількісних, так і якісних факторів впливу; гнучкість у підборі показників; детальна методика розрахунку; врахування інноваційного розвитку регіону; можливість автоматизації розрахунків; можливість графічної інтерпретації розрахунків.

Негативним сторонами методу є: суб'єктивність та довільність вибору показників для розрахунку рейтингу експертами; відсутність нормативних показників рейтингу, що ускладнює інтерпретацію отриманих результатів.

Завершуючи дослідження методів оцінки інвестиційного розвитку регіону відмічаємо, що більшість з них побудована на розрахунку або загального індексу або рейтингу інвестиційного розвитку (привабливості) регіону. Відмінностями є: деталізація методики розрахунку; математичний інструментарій, що використовується для розрахунку індексу (рейтингу); кількість показників оцінки; роль експертів у оцінюванні.

Дослідження методів оцінки інвестиційного та інноваційного розвитку регіонів дозволило виявити наявність невеликої групи методів, що намагаються поєднати ці два види оцінки у єдине ціле. Нижче наведемо найбільш вдалі, з точки зору автора, такі методи та критично оцінимо їх.

В. Ізюмська в рамках оцінки інвестиційно-інноваційного розвитку регіону пропонує використовувати дев'ять груп показників: економіко-географічне розташування регіону; природно-ресурсний потенціал регіону; трудовий потенціал регіону; рівень економічного розвитку регіону; характеристику регіонального споживчого ринку; інфраструктурний потенціал регіону; науково-технічний (інноваційний) потенціал регіону; інвестиційні переваги; інвестиційні ризики [3, с. 180].

Кожна група показників в рамках наукового дослідження В. Ізюмської досить деталізована та включає від трьох до дванадцяти показників.

На основі запропонованих показників робиться розрахунок інтегрального показника інвестиційно-інноваційного розвитку (привабливості) регіону.

Участь експертів у підборі показників та інтерпретації результатів методу не передбачується, тому даний метод можемо віднести до методів, що використовують математичний інструментарій.

Перевагами методу є: намагання об'єднати інвестиційний та інноваційний розвиток регіону; наявність значної кількості груп показників.

Серед недоліків методу відмічаємо: непрацьованість методики розрахунку інтегрального показника; довільність обрання показників оцінки; акцент на інвестиційний аспект розвитку регіону.

Значну увагу привертають наукові роботи О.В. Комеліної, яка запропонувала свій метод оцінки інвестиційно-інноваційного розвитку регіону.

В рамках запропоновано методу акцент було зроблено на гнучкості у підборі показників та розрахунку інтегральної оцінки регіональної інвестиційно-інноваційної системи (РІІС).

Для інтегрального оцінювання РІІС множина показників розділена на підмножини відповідно до її підсистем, де x_{ij}^{kt} – значення i -го показника в j -тій підмножині для k -го регіону в період t ($i = \overline{1, I_j}, j = \overline{1, n}, k = \overline{1, 27}, t = \overline{1, T}$). Для кожного значення x_{ij}^{kt} визначено відповідне нормалізоване значення $z_{ij}^{kt} = \frac{x_{ij}^{kt} - \bar{x}_{ij}^t}{\sigma_{ij}^t}$, де \bar{x}_{ij}^t – середнє значення показника x_{ij}^{kt} по всіх регіонах країни, а σ_{ij}^t – стандартне відхилення відповідного показника. Інтегральні оцінки підсистем інтегральної інвестиційно-інноваційної системи мають такий вигляд:

$$w_j^{kt} = \frac{\sum_{i=1}^{I_j} z_{ij}^{kt}}{I_j}. \quad (1)$$

Інтегральна оцінка регіональної інвестиційно-інноваційної системи визначається рівністю $W^{kt} = \sum_{j=1}^n \alpha_j w_j^{kt}$, де вага α_j j -тої підсистеми розраховується на основі експертного опитування [4, с. 13].

Наведений метод відноситься до тих, що використовують як математичний інструментарій, так і експертні висновки.

До переваг методу відносимо: гнучкість; намагання об'єднати інвестиційний та інноваційний розвиток регіону.

Недоліками методу є: суб'єктивізм, що привноситься роботою експертів; відсутність чітких параметрів інтегральної оцінки регіональної інвестиційно-інноваційної системи.

Завершуючи дослідження третьої групи методів оцінки (оцінка інвестиційно-інновацій-

ного розвитку регіону) відмічаємо їх не значну кількість та слабку пропрацьованість.

Висновки з цього дослідження. Критичне оцінювання методів оцінки інвестиційно-інноваційного розвитку регіону дозволило виявити головні їх недоліки, а саме: досить довільний підбір показників оцінки; у більшості, слабка методика розрахунку підсумкових показників оцінки; слабкий акцент

на якісних показниках оцінки інвестиційно-інноваційного розвитку регіону; не зрозуміла ефективність застосування методів на практиці.

На особливу увагу заслуговує факт незначної кількості та досить низької якості методів оцінки інвестиційно-інноваційного розвитку регіону, що потребує усунення і є перспективою подальших наукових розробок автора.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Савлук О. Оцінка інвестиційної привабливості регіонів України / О. Савлук // Вісник КНТЕУ. Держава та економіка. – 2013. – №5. – С. 31–44.
2. Рейтинг інвестиційної привабливості регіонів / Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. – К.: Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України, 2014. – 390 с.
3. Ізюмська В. Оцінка інноваційно-інвестиційного клімату в регіоні / В. Ізюмська // Економічний аналіз. – 2010. – Випуск 7. – С. 179–181.
4. Комеліна О.В. Науково-методичні основи формування інноваційно-інвестиційного механізму соціально-економічного розвитку регіонів України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора екон. наук: 08.00.0к / О.В. Комеліна / Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка. – Полтава, 2010. – 43 с.